

ASPECTE PRIVIND PARTICIPAREA LA ACTIVITĂȚI SPORTIVE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI*

ANNA MARIA NEAGOE**

GHEORGHE FILIP***

ABSTRACT

Sports as the most common human activity contributes to social integration of persons belonging to disadvantaged groups, including those with disabilities. States and sports organizations are encouraged to adapt sport infrastructure taking into account the needs of persons with disabilities, ensuring that locations and devices for sports activities are available.

Ratification by Romania of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities is committed to securing and promoting the full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms for all persons with disabilities without any discrimination on grounds of disability.

Keywords: persons with disabilities, sports activities, White Paper on Sport, Convention on the right of persons with disabilities

RESUMÉ

Sport comme l'activité humaine la plus commune contribue à l'intégration sociale des personnes appartenant à des groupes défavorisés, y compris les personnes handicapées. Les États et les organisations sportives sont encouragées à adapter les infrastructures sportives en tenant compte des besoins des personnes handicapées, se assurer que les lieux et les dispositifs pour les activités sportives sont disponibles.

Par la ratification de la Convention relative aux droits des personnes handicapées, Roumanie est engagée à assurer et à promouvoir la pleine jouissance de tous les droits de l'homme et des libertés fondamentales pour toutes les personnes handicapées sans aucune discrimination fondée sur le handicap.

Mots-clés: personnes handicapées, les activités sportives, le Livre blanc sur le sport, la Convention sur le droit des personnes handicapées

Practicat ocazional sau în mod regulat, la nivel amator sau profesionist, sportul este una dintre cele mai răspândite activități umane.

Sportul reprezintă toate formele de activități fizice care, printr-o participare mai mult sau mai puțin organizată, au drept obiectiv expresia sau ameliorarea condiției fizice și psihice, dezvoltarea relațiilor sociale sau dobândirea unor rezultate pozitive în competițiile de toate nivelurile¹.

Pe lângă aspectele strict legate de sănătate, sportul contribuie și la integrarea socială, este o parte a procesului educațional informal, încurajează schimburile interculturale și creează locuri de muncă.

Deși politica în domeniul sportului rămâne,

în esență, o chestiune interguvernamentală, instituțiile europene dețin un rol important în ceea ce privește consultarea și promovarea sportului în general.

Instrumente juridice din sistemul ONU. *Programul Mondial de Acțiune privind persoanele cu dizabilități*, adoptat în decembrie 1982 de Adunarea Generală a ONU, prin Rezoluția 37/52, a structurat politica dizabilității în trei zone distincte: prevenție, reabilitare și egalizare a șanselor, implementarea acestuia presupunând strategii pe termen lung, integrate în politicile naționale, de dezvoltare socio-economică, activități de prevenție care să includă dezvoltarea și utilizarea de tehnologii pentru prevenirea dizabilității, precum și legislație pentru eliminarea discriminării în ceea ce privește accesul la facilități, securitate socială, educație și locuri de muncă.

Aceasta presupune că statele trebuie să se asigure că persoanele cu dizabilități au aceleași ocazii de a participa la activități recreative ca și alți cetățeni și să acționeze pentru înlăturarea tuturor obstacolelor în acest scop.

Programul Mondial, recunoscând importanța sportului pentru persoanele cu dizabilități, recomandă statelor să încurajeze toate formele

* Tematica privind drepturile persoanelor cu dizabilități ocupă un loc permanent în activitatea Institutului Român pentru Drepturile Omului, acesta fiind mecanism independent de monitorizare a implementării Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, potrivit art. 33.2 din Convenție.

** Cercetător științific.

*** Președinte al Asociației „Totul pentru tine”, promotor al practicării sportului de către persoanele cu dizabilități.

¹ A se vedea art. 2, pct 1.a., Recomandarea R(92)13 a Comitetului de Miniștri către Statele membre pentru revizuirea Cartei Europene privind Sportul, adoptată la 24 septembrie 1992.

de activități sportive pentru acestea, inter alia, prin intermediul oferirii facilităților adecvate și printr-o organizare corespunzătoare a acestora.

Regulile Standard privind Egalizarea Șanselor pentru Persoanele cu Dizabilități, document adoptat în decembrie 1993 de Adunarea Generală a ONU prin *Rezoluția 48/96*, au avut ca scop „a asigura că fetele și băieții, femeile și bărbații cu dizabilități, ca membri ai societății din care fac parte, să poată exercita aceleași drepturi și obligații ca restul persoanelor”².

Astfel, Regula 11 cu privire la Recreere și sport afirmă că statele trebuie să inițieze măsuri prin care locurile pentru recreere și sporturi – hotelurile, plajele, terenurile de sport, sălile de gimnastică etc. să fie accesibile persoanelor cu dizabilități, măsuri ce trebuie să cuprindă sprijin pentru angajarea de personal pentru dezvoltarea acestor activități, inclusiv proiecte de concepere a unor metode de accesibilitate, participare, informare și programe de pregătire.

Organizațiile sportive trebuie încurajate să dezvolte oportunități pentru participarea persoanelor cu dizabilități la activități sportive atât prin măsuri de asigurare a accesibilității cât și prin aranjamente speciale sau jocuri speciale. Statele trebuie să sprijine participarea persoanelor cu dizabilități la evenimente sportive naționale și internaționale.

De asemenea, potrivit Regulilor, persoanele cu dizabilități care participă la activități sportive trebuie să aibă acces la instruire și antrenamente de aceeași calitate ca și ceilalți participanți, iar organizațiile acestora trebuie consultate de către organizatorii de activități sportive atunci când își dezvoltă servicii pentru persoanele cu dizabilități.

Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), adoptată, împreună cu *Protocolul Opțional* al acesteia, în decembrie 2006, și intrată în vigoare la 3 mai 2008, principalul instrument juridic internațional de luptă împotriva discriminării persoanelor cu dizabilități, a marcat începutul unei noi etape în eforturile „de a promova, proteja și asigura

² A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu, Anna Neagoe, Marius Mocanu, Drepturi egale și mediu accesibil**, IRDO, București 2014, p. 70 și urm.

exercitarea deplină și egală a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități, și de a promova respectul pentru demnitatea lor intrinsecă.”

Recunoscând dreptul persoanelor cu dizabilități de a participa, în condiții de egalitate cu ceilalți, la activități recreative, de timp liber și sportive, articolul 30 din CDPD amintește de măsurile pe care statele trebuie să le ia pentru:

a) a încuraja și promova participarea, cât de mult posibil, a persoanelor cu dizabilități la desfășurarea de activități sportive de masă, la toate nivelurile;

b) a se asigura că persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a organiza, desfășura și participa la activități sportive și recreative specifice dizabilității și, în acest scop, să încurajeze accesul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la instruire, antrenament și resurse corespunzătoare;

c) a se asigura că persoanele cu dizabilități au acces la locurile unde se desfășoară activități sportive, recreative și turistice;

d) a asigura accesul și participarea copiilor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la joacă, activități recreative, de timp liber și sportive, inclusiv la activitățile din sistemul școlar;

e) a se asigura că persoanele cu dizabilități au acces la serviciile furnizate de cei implicați în organizarea activităților recreative, turistice, de timp liber și sportive.

Rezoluția ONU „Sportul ca mijloc de promovare a educației, sănătății, dezvoltării și păcii”, adoptată de Adunarea Generală la 20 octombrie 2014, cu ocazia celei de-a 69 sesiuni, reafirmă puterea sportului de a aduce schimbări sociale și încurajează utilizarea sportului pentru stimularea dezvoltării și consolidării educației, inclusiv a educației fizice, la copii și tineri, prevenirea bolilor, promovarea și facilitarea incluziunii și bunăstării persoanelor cu dizabilități, precum și pentru prevenirea conflictelor și consolidarea păcii.

Instrumente juridice din sistemul regional european. Potrivit art. 6 al *Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE)*³,

³ A se vedea versiunea consolidată a TFUE publicat în

Uniunea este competentă să desfășoare acțiuni de sprijinire, de coordonare sau completare a acțiunii statelor membre, inclusiv în domeniul precum educația, formarea profesională, tineretul și sportul.

Astfel, Uniunea contribuie la promovarea obiectivelor europene ale sportului, având în vedere totodată caracterul specific, structurile bazate pe voluntariat, precum și funcția socială și educativă a sportului.

Acțiunea Uniunii urmărește să dezvolte dimensiunea europeană a sportului, prin promovarea spiritului de echitate și de deschidere în competițiile sportive și a cooperării între organizațiile cu responsabilități în domeniul sportului, precum și prin protejarea integrității fizice și morale a sportivilor, îndeosebi a celor mai tineri dintre aceștia.

*Cartea Alba privind Sportul*⁴, document prin intermediul căruia Comisia a abordat pentru prima dată, într-un mod cuprinzător, aspectele legate de sport, se axează pe rolul social al sportului, pe dimensiunea economică a acestuia și pe modul în care este organizat în Europa, precum și pe acțiunile de continuare a acestei inițiative, sportul fiind un domeniu de activitate umană care prezintă un grad înalt de interes pentru cetățenii Uniunii Europene și care deține un potențial imens de a-i reuni și de a se adresa tuturor, indiferent de vârstă sau origine socială, contribuind, de asemenea, la dezvoltarea rolului social al sportului.

Documentul recunoaște contribuția importantă pe care o are sportul la coeziunea economică și socială, precum și la formarea unor societăți mai bine integrate, recomandând a fi luat în considerare rolul special pe care sportul îl poate avea pentru tineri, pentru persoanele cu dizabilități și pentru cei ce aparțin unor categorii defavorizate. Astfel, Comisia încurajează statele membre și organizațiile sportive să adapteze infrastructura sportivă pentru a putea lua în considerare necesitățile persoanelor cu dizabilități. Statele membre și autoritățile locale ar trebui să se asigure de

Jurnalul oficial al Uniunii Europene 2010/C 83/01, Jurnalul oficial al Uniunii Europene 2010/C 83/01.

⁴ A se vedea COM(2007) 391 final, nepublicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene.

faptul că locațiile și dispozitivele destinate activităților sportive sunt accesibile și persoanelor cu dizabilități. În acest scop, trebuie să se adopte criterii specifice în vederea asigurării accesului echitabil la activitățile sportive pentru toți copiii și în mod special pentru cei cu dizabilități și să se promoveze formarea supraveghetorilor, a voluntarilor și a personalului de primire din cluburile și organizațiile sportive în vederea bunei întâmpinări a persoanelor cu dizabilități. În cadrul consultațiilor purtate cu factorii implicați în domeniul sportiv, Comisia are în vedere în mod special menținerea dialogului cu reprezentanții sportivilor cu dizabilități.

Astfel, în planul de acțiune privind *Strategia Uniunii Europene pentru persoanele cu dizabilități*⁵, Comisia a luat în considerare importanța sportului pentru persoanele cu dizabilități, angajându-se să sprijine acțiunile întreprinse în acest domeniu de către statele membre pentru a îmbunătăți accesibilitatea organizațiilor, activităților, structurilor, bunurilor și serviciilor sportive și a promova participarea la evenimente sportive și organizarea unor evenimente specifice pentru persoanele cu dizabilități.

Context național. Legea educației fizice și sportului reglementează organizarea și funcționarea sistemului național de educație fizică și sport⁶, stabilind pentru autoritățile administrației publice, unitățile și instituțiile de învățământ, instituțiile sportive, precum și organismele neguvernamentale de profil obligația de a sprijini sportul pentru toți și sportul de performanță și de a asigura condițiile organizatorice și materiale de practicare a educației fizice și sportului în comunitățile locale. De asemenea, legea stabilește că autoritățile administrației publice au obligația să

⁵ A se vedea Strategia europeană 2010-2020 pentru persoanele cu dizabilități: un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere, COM(2010) 636 final, nepublicată în Jurnalul Oficial al UE, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52010DC0636>. A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu, Anna Neagoș și alții, Nediscriminare. Autonomie. Incluziune**, IRDO, București, 2012, p. 191 și urm.

⁶ A se vedea art. 1, Legea nr. 69/2000 a educației fizice și sportului, cu modificările și completările ulterioare.

asigure condiții pentru practicarea educației fizice și sportului de către persoane cu dizabilități fizice, senzoriale, psihice și mixte, în scopul dezvoltării personalității lor și integrării în societate, precum și mijloacele care să permită sportivilor cu dizabilități participarea la competiții naționale și internaționale destinate lor.

Așa cum este prevăzut în legislația antidiscriminare⁷, principiul egalității între cetățeni, al excluderii privilegiilor și discriminării sunt garantate în exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale, deci și în privința dreptului de a lua parte, în condiții de egalitate, la activități culturale și sportive.

Legea privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap recunoaște printre drepturile de care beneficiază persoanele cu dizabilități, dreptul la petrecerea timpului liber, acces la cultură, sport, turism⁸. Astfel, autoritățile competente ale administrației publice au obligația să faciliteze accesul persoanelor cu dizabilități la obiectivele sportive, printr-o serie de măsuri specifice:

- să sprijine participarea persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora la manifestările sportive;
- să organizeze, în colaborare sau parteneriat cu persoane juridice, publice ori private, manifestări și activități sportive;
- să asigure condiții pentru practicarea sportului de către persoanele cu dizabilități;
- să sprijine activitatea organizațiilor sportive ale persoanelor cu dizabilități.

*Strategia națională în domeniul politicii de tineret*⁹, document al cărui nucleu strategic este considerat a fi incluziunea socială, urmărește îmbunătățirea semnificativă a situației unor grupuri de adolescenți și tineri aflați în situații de risc ridicat de excluziune socială.

Astfel, domeniul major de intervenție

„Sănătate, sport și recreere” stabilește pentru grupul țintă tineri cu caracteristici speciale: tinerii consumatori de droguri și/sau alcool, tinerii cu obiceiuri de dietă nesănătoasă, tinerii cu dizabilități, tinerele mame de 15-19 ani, tinerii infectați cu HIV/SIDA, tinerii afectați de diferite boli psihice, tineri cu un stil de viață care nu include activități sportive sau culturale, dezvoltarea conceptului sport – un stil de viață.

Unul dintre obiectivele specifice al domeniului de intervenție mai sus amintit este *realizarea educației prin sport și activitate fizică pentru formarea unui stil de viață sănătos, a dezvoltării ca cetățeni activi și responsabili și încurajarea asocierii de către tineri a recreerii cu practicarea sportului și mișcării*, pentru care s-au stabilit mai multe direcții de acțiune, precum:

- creșterea numărului practicanților la sport în rândul copiilor și tinerilor, inclusiv prin amplificarea sistemului de competiții sportive de masă (pentru toți);
- asigurarea accesului elevilor și copiilor în bazele sportive și acordarea de facilități tinerilor în utilizarea în timpul liber a bazelor sportive existente;
- atragerea tinerilor cu dizabilități către practicarea sportului, oferind condițiile adecvate de acces, inclusiv în centre de tineret și case ale studenților dotate corespunzător.

Concluzii și recomandări. Ratificarea de către România a *Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități*¹⁰ reprezintă de fapt angajamentul în ce privește asigurarea și promovarea exercitării depline a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pentru toate persoanele cu dizabilități, fără nici un fel de discriminare pe criterii de dizabilitate. Astfel, România s-a angajat să adopte toate măsurile adecvate legislative pentru a modifica sau abroga legile, reglementările, cutumele și practicile existente care constituie discriminare împotriva persoanelor cu dizabilități și să ia toate măsurile

⁷ A se vedea Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare.

⁸ A se vedea art. 6, Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

⁹ A se vedea HG nr. 24/2015 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul politicii de tineret pentru perioada 2015-2020.

¹⁰ A se vedea Legea nr. 221/2010 pentru ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, deschisă spre semnare la 30 martie 2007 și semnată de România la 26 septembrie 2007.

corespunzătoare pentru a elimina discriminarea pe criterii de dizabilitate de către orice persoană, organizație sau întreprindere privată.

Scopul politicilor sociale trebuie reformulat în concordanță cu prevederile art. 1 din CRPD:” promovarea, protejarea și asigurarea exercitării depline și în condiții de egalitate a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități și promovarea respectului pentru demnitatea lor intrinsecă”.

Promovarea egalității necesită în primul rând modificarea, în sensul completării, a legislației privind nediscriminarea, care ar trebui să specifice în mod explicit că refuzul nejustificat de adaptare rezonabilă reprezintă o formă de discriminare.

În acest context este necesară o revizuire a *Legii educației fizice și sportului*, în sensul reglementării activității sportive desfășurată de persoanele cu dizabilități, inclusiv a celor specifice Jocurilor Paralimpice sau includerii posibilității de a obține de către persoanele cu dizabilități a acelorași beneficii financiare după retragerea din activitate (renta viageră), ca și ceilalți sportivi de performanță.

De asemenea, actul normativ invocat nu reglementează obligativitatea organizării bazelor sportive astfel încât să se permită accesul și pregătirea persoanelor cu dizabilități în aceleași condiții ca și ceilalți sportivi, lipsa unor dotări speciale pentru persoanele cu dizabilități îngreunând atât accesul acestora cât și posibilitatea de a se antrena și implicit de a obține performanțe.

Un alt act normativ ce trebuie să facă obiectul revizurii în vederea modificării îl reprezintă *Normele financiare pentru activitatea*

*sportivă*¹¹ care reglementează sumele acordate cu titlul de premii sportivilor pentru performanțele deosebite obținute în competiții sportive, premiile acordate celor cu dizabilități fiind net inferioare celorlalți: spre exemplu, în cazul jocurilor olimpice limita maximă până la care se pot acorda premiile sportivilor este de 35 de mii de euro, spre deosebire de cazul sportivilor cu dizabilități pentru premiile acordate nu pot depăși suma de 35 de mii de lei.

În vederea asigurării participării persoanelor cu dizabilități la activități sportive, în condiții de egalitate cu ceilalți, documentele programatice și politicile publice din România trebuie să aibă în vedere o serie de măsuri pentru:

- a încuraja și promova participarea, cât de mult posibil, a persoanelor cu dizabilități la desfășurarea de activități sportive de masă, la toate nivelurile;

- a se asigura că persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a organiza, desfășura și participa la activități sportive și recreative specifice dizabilității și, în acest scop, să încurajeze accesul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la instruire, antrenament și resurse corespunzătoare;

- a se asigura că persoanele cu dizabilități au acces la locurile unde se desfășoară activități sportive.

Așadar, este nevoie de efort din partea autorităților pentru alinierea deplină și efectivă a legislației și practicilor naționale la standardele Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, pentru a asigura ca toate persoanele cu dizabilități beneficiază de toate drepturile în condiții de egalitate cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții, inclusiv în privința activităților sportive.

¹¹ A se vedea HG 1447/2007 privind aprobarea Normelor financiare pentru activitatea sportivă.